

VORMSI SÕNUMID

Number 36

20.10.2008

Teabelehe *Vormsi Sõnumid* eesmärgiks on anda informatsiooni saareelu puudutavatel teemadel, käsitleda saare probleeme ning arendust.

Käesolevas numbris

Eesti Saarte Kogu 2

Vormsi koolielu 2

Vormsilaste mõtted 3

Vormsi käsitööseltsi tegemised 4

Vormsi kultuuriloost 5

Traditsiooniline looduslaager 6

Keskkonnateemal 6

Õnnitleme

Kristel Järve, Ants Valmi ja Ellenit väikese **Mari-Liisi** sünni puhul.

Lea Loodi ja Kristo Hännit abiellumise puhul.

Soovime õnne ja rõõmu !

Selma Fribergi

80. juubelisünnipäeva puhul.

Soovime tervist ja jaksu !

Sel aastal said Vabariigi peaministri tänukirja **Kaunis Eesti kodu** :

Marge Tiik—Rälby küla Popsi talu

Raissa Keskküla - Rälby küla Pease talu

Ants ja Anu Streng—Rumpo küla Joansi talu

Peeter Randmer - Saxby küla Anders talu.

Soovime jõudu ja jaksu

3. oktoobril valis Vormsi vallavolikogu uue vallavanema **Daina Jüristo**.

10. oktoobril kinnitas volikogu uue vallavalitsuse, kuhu kuuluvad peale vallavanema **Age Hälvin** (Vormsi Lasteaed—Põhikooli direktori kt.), **Ahti Allik, Ahto Kokk** (Päästeteenistuse Vormsi komando), **Ants Streng, Eha Salus, Koit Kõiveer, Priit Orutalu, Valvi Sarapuu** (Vormsi valla kinnisvaraspetsialist).

Endine vallavanem **Ene Sarapuu** jätkab tööd MTÜ *Kodukant Läänemaa juures* tegevjuhina.

Eesti Saarte Kogu Üldkogu pöördumine Hiiumaal, 26.–27. juunil 2008

Riigikogu
Regionaalminister
Kultuuriminister

Eesti Saarte Kogu tunnustab Riigikogu Saarte toetusrühma initsiatiivi saarte seaduse taas arutusele võtmiseks. Riigikogu poolt ratifitseeritud Lissaboni leping ja selle jõustumiseni kehtiv Amsterdami leping sätestavad saared Euroopas kui eristaatuses olevad piirkonnad, seda nii geograafilise eraldatuse kui sellest tingitud turutõrgetest tulenevalt. Eesti riik paraku ei ole nn. suursaari seni tunnustanud eriliste piirkondadena. Vaja on kehtiva väikesaarte seaduse mõju ning teistes Euroopa Liidu liikmesriikides kehivate saartele suunatud seaduste analüüsi. Saarte demograafiline olukord, mis on langenud madalamale tasemele kui Teise maailmasõja järel, vajab kiiret seadusandlikku sekkumist.

ESK tunnustab Riigikogu otsust väikesaarte seadusesse sisse viia saarevahi ametikoht. See on tähtis samm riigitöökohtade loomise teel saartele. Edasise arutluse teemaks oleks saarevahi määramise alused, mis loodetavasti arvestavad enam omavalitsuste seisukohtadega.

Eesti Saarte Kogu tunnustab Regionaalministri tahet kaasa aidata saarte seaduse loomisele.

ESK ei ole nõus regionaalministri seisukohaga, et omavalitsuste ühendamine on ainuke võti Eesti regionaalsete erinevuste tasandamiseks. Väikesaartel asuvate omavalitsuste ühendamine mistahes viisil kahandab drastiliselt kohalikku otsustustasandit ja inimeste omaalgatust ja isemääramist.

ESK tunnustab regionaalministri seisukohta kaugtöö arendamiseks ja riigitöökohtade taastoomiseks maapiirkondadesse, s.h. saartele, kaugtöö meetodeid kasutades. Üldkogu noorte töötoa kokkuvõte

näitas noorte huvi saartel elamise vastu, aga ka peamised kitsaskohad, mis vajavad lahendamist, s.h. transpordiühenduste parandamist, kvaliteetse ja stabiilse arstiabi ja päästejõudude kohaloleku, noortele õpetajatele suunatud toetusmeetmete rakendamist ning mitmekülgse vabaaja veetmise võimaluste rajamist saartel.

Eesti Saarte Kogu tunnustab Kultuuriministri algatatud saartele suunatud toetusprogrammide käivitamist.

Kihnu kultuuriruumi ja Saarte pärimuskultuuri toetamise programmide 2008. aasta esimese vooru tulemused näitasid saarlaste suurt huvi oma kultuuri ja elu-olu arendamiseks. Samuti seda, et väikesaarte projektijuhid vajavad koolitust projektide koostamisel. ESK on veendumusel, et mainitud programme on vaja rakendada järgnevatel aastatel, et toetada saarte inimeste usku omakultuuri jätkusuutlikkusse.

Reet Kokovkin

ESK Eestseisuse esimees

Kooliaasta algus Vormsi Lasteaed—Põhikoolis

Kooliaasta on jälle alanud. Vormsi koolis õpib hetkel 16 õpilast. Kooliteed alustasid kevadised lasteaia lõpetajad **Rachel Sarapuu, Erki Kanarbik ja Joosep Valm**; 2. klassi tuli uus õpilane **Kaspar Markus Lepp**. Endiselt uurime variante õpilaskodu käivitamiseks ja õpilaste leidmiseks. Hetkel uusi õpilasi tulemas veel ei ole. Õpetajaid on meil 8: Ragne Sukko, Malle Hokkonen, Olger Berggren, Age Hälvin, Kadi Põdersalu, Age Kõiveer, Ene Rand, **Tanel Tsirgu**. Tanel tuli Vormsi kooli tööle alates sellest õppeaastast. Ta on ajalooharidusega, õpetab praegu lisaks ajaloole inglise keelt, 5. ja 6. klassile matemaatikat, poistele kehalist kasvatust. Ta on olnud varem Saue Gümnaasiumis asendusõpetaja ja õpiabirühma õpetaja (andnud erinevaid aineid).

Tanel jätkab oma õpinguid magistratuuris.

Kooli „oma näo” kujundamisele püüame sellel õppeaastal rohkem rõhku panna. Appi on juba tulnud Vormsi käsitööselt, kes on enda kanda võtnud kooli käsitöötundide programmi väljatöötamise ja läbiviimise, et kajastada rohkem seda, mis just Vormsile omane. Jätkame tööd kevadel idanema hakanud ülekoollise uurimisprogrammi ideega. Teeme edasi rahvusvahelise loodusteadusprojekti GLOBE raames atmosfääri ning CloudSat mõõtmisi. Vihmaste ilmade kiuste viime läbi juba traditsiooniks kujunenud üritusi: sügismatk, sügislaat ja kooliaia talgud. Rohkem tahame tegeleda ka infotehnoloogiaalaste oskuste andmisega, koolis tegutseb

arvutiring. Koolis jätkub rootsi keele õppimine ja õpetamine.

Age Hälvin

Vormsi Lasteaed-Põhikooli kt.

Eelmise kevadel Vormsi põhikooli lõpetanud **Kadi Paesüld** ja **Nikolai Fomitšjov** jätkavad oma haridusteed: Kadi Tallinna Tööstushariduskeskuses rõivaala müügikonsultandi erialal ja Nikolai (Kolja) Haapsalu Kutsehariduskeskuses tiseri erialal.

Johanna-Liisa Müürisepp jätkab oma õpinguid Haapsalu Wiedemanni Gümnaasiumis, **Maaja Puurmann** Tallinna Nõmme Gümnaasiumis. **Margus Kägu** on sellest aastast Tallinna Ülikooli pedagoogika eriala tudeng. **Ahto Kokk** täiendab end Sisekaitseakadeemias pääste erialal.

Miks pean ma ennast vormsilaseks ?

„Everyone is from somewhere“ (- „Igaüks on kusagilt pärit“), laulab tuntud ansambli The Jethro Tull'i laulja Ian Anderson. Õigemini ei saakski enam laulda, sest ükskõik, kes meile tänaval vastu tuleb või meiega koos bussi ootab, on kusagilt pärit. Ent mõiste „pärit olema“ on ääretult lai, sest selle all võib mõelda oma geneetilist põlvnemist, esivanemaid, või kohta, kus ollakse sündinud ja kasvanud. See mõiste on seetõttu nii hoomamatu, et päritolu on miski, mis on iga inimese jaoks väga isiklik küsimus, sest igaüks mõistab seda erinevalt. Mõni leiab, et pärit ollakse seal, kus ta vanavanemad sündisid, elasid, kasvasid lapsi ja surid ning teise jaoks on koht, kust ta pärit on, just see koht, kus ta ise on sündinud ja kasvanud.

Seega, kuna ma ei saa teiste eest rääkida, võin ma vaid selgitada oma arusaamu päritolust üldse ning miks ma leian, et ma olen vormsilane, siit pärit ja siia juurdunud.

Minu jaoks tähendab kusagilt pärit olla seda, et mul on mingisugune äratundmine selle kohaga seoses ning veresugulus on hoopis midagi teisejärgulist, kuigi tahes-tahtmata peab juba enne oma sündi olema kuidagiviisi selle paigaga seotud. Kui nüüd minu esivanemate põlvnemist hakata uurima, siis

Seotud Vormsiga

Olen sündinud ja kasvanud Riias. Eestisse tulin elama 1984. aastal pärast abiellumist. Abikaasa Aavo omas vana, suurt talumaja Tallinna lähisel, kuhu ta siis ka oma suurest linnast pärit nooriku tõi. Kasvatasin kodus tütreid, töötasin RTE *Kodu* tikkijana ning juhendasin endast palju vanemaid prouasid masintikkimise kursustel. Nagu kõik teised naabruses, meegi kasvatasime lihavesised: võtsime nuumale kolhoosi pulle. Sellest saadud raha viimase kopikani kulutasime 1990. aastal reisile Hiina. Uue aja alguses avanes võimalus pühendada ennast teistele

oleksin ma tegelikult pärit hoopis Tallinnast ja Haapsalust ning vormsilane alles poolenisti. Ent see teadmine mind ei heiduta, sest tunnen ihu ja hingega, et kuulun siia ja miks ei peaks ma ennast pidama täieõiguslikuks vormsilaseks?

Olen siin, Vormsil, kasvanud ja inimesehakatiseks sirgunud, siin elatud aastad on jätnud minusse oma jälje ning see saar on mulle igaveseks südame külge kasvanud, tõmbab mind oma nähtamatute niitidega ning on ajapikku muutunud osaks minust. Hoolimata sellest, et hetkel elan Tallinnas ning Vormsis käin vaid vaheaegadel ja mõnel nädalavahetusel paari kuu jooksul, on Vormsi ainus koht terves maailmas, mida ma võin kahtluseta koduks kutsuda ja kuhu ma tahan alati tagasi tulla. Ma ei oska olla õnnelikum, kui ma olen praegu siin, Hullo kodus istudes seda esseed kirjutades ja kuulates, kuidas õues männid tormituule käes mühisevad ning tunda sõormeis metsa, mustikate ja augustikuise mere hõngu.

Ning ehk oskan ma võib-olla isegi rohkem hinnata kodusaare väärtusi tänu sellele, et olen sunnitud siit nii palju eemal olema? Tõsi ta on, mida kauem ma eemal olen, seda armsamaks see saar muutub ja seda suurem on jälleägemisrõõm, kui praam Sviby sadamas maabub.

aladele, mis kooli ajast on olnud minu lemmikud: keeltele ja ajaloole, ning tegutseda Hollandi reisibüroo reisikorraldajana Balti riikides. 1997. aastast alates olen olnud osaühingu *Kurtna Piim* juhataja. Omame ligi 120 lüpsilehma ning pisut enam noorloomi. 2003. aasta talvel lugesime abikaasaga Suuremõisa pansionaadi müügikuulutust ning tänu jääteele saime sama päev vaatama tulla. Olime lummatud Vormsi rahulikust ja puutumata ilust, vaigest tähelepandamatust väärikusest. Järgmistel aastatel veetsime kogu vaba aja Suuremõisas. Esialgne

Ma käin justkui ringiratast ja jõuan alati tagasi, ükskõik kui pikaks rännak ka ei veni. Tagasi koju. Vormsi.

Ka oma valikutes olen ma hakanud üha enam ja enam arvestama faktiga, et ma tahan kindlasti siia tagasi tulla, kui haridustee on jäänud selja taha ning tulevik on kindlam kui praegu. Tahan valida endale ameti, millega saaksin ka siin hakkama ning püüan end igal viisil saarele võimalikult kasulikuks teha. Kõik mõtted on aga alles arenemisjärgus ning takerduvad praegu selle taha, et gümnaasium tahab lõpetamist ja ilmselt saan ma neid realiseerima hakata alles aasta või paari pärast. Ent tulevikku ilma Vormsita ei kujuta ma ette, iga aastaga saab see mulle aina selgemaks ja selgemaks, et siia tulen ma kindlasti tagasi. Miks?

„Sest mu juured on kasvanud sellesse mulda“, vastan Anton Hansen Tammsaare sõnadega.

Koju tahan ma alati tagasi tulla ning kes teab, ehk aastakese pärast mõtlen ma, seljakott seljas ja väike igatsuseokas südames, kusagil keset India palavusest lämbet õhku ja metsikuid mussoonvihmasid, et huvitav, kas kodus Vormsil paistab praegu päike?

Lee Rajando

plaan oli kolida päriks Vormsile, vanem tütar Anneli oli suure osa 2005. aastast saarel, aga nii tema õpingud ja ka teiste pereliikmete tööd ja tegemised mandril ei võimaldanud saarel puhkemaja edasi pidada.

Alates 2004. aastast hooldame Hosby ja Söderby rannaniitu.

Tahaksin pühendada osa oma elust Vormsile tänades teda selle eest, mis ta mulle andnud on.

Daina Jüristo

Vormsi vallavanem

Vormsi Käsitööseltsi teated

29.-30. juunil toimus Vormsil **nõelvildikursus**. Kõigil käsitööhuvilistel oli võimalus Eesti parima nõelvildimeistri Maaja Kalle juhendamisel õppida tundma erinevaid võimalusi villa kasutamiseks, vormimiseks ja nõelumiseks. Kursuse töödena valmisid lustlikud ja värvirõõmsad pallid, nukud, lambad ja inglid. Kursuse vabadel hetkedel sai proovida kohaliku lambavilla kedervarrega ketramist.

Olavipäeva nädalal, 28. juulist-01.augustini, oli Vormsi Põhikooli saalis Vormsi Käsitööseltsi näitus, mis märkis üheksandat tegevusaastat.

Nende aastate jooksul oleme otsinud ja taasavastanud Vormsi traditsioonilist käsitööd. Vormsile jäänud ja alles hoitud erinevate esemete vaatamisest-katsumisest on tulnud isetegemishuvi, ise tehes on aga kogunenud hulgaliselt küsimusi. Paljud küsimused jäävad kahjuks vastuseta, sest aastasadade vanuse traditsiooni loomuliku jätkumise katkestasid II Maailmasõja sündmused. Kindlasti

on aga tähelepanuväärne nii vormsirootslaste kui ka eestirootslaste kultuuri pärand tervikuna Eesti ajaloos! Meile jääb siis avastamisrõõm ja vastutus ...

Igal isetehtud esemel on oma sündimise ja kujunemise lugu ning kindel tähtsus tema loojale-tegijale. Esemesse on jäänud selle tegija eluhetked, tunded ja käekiri.

Sellel näitusel soovisime jagada neid erilisi sündimisi ja kujunemisi, mis olid vormunud mitmesugusteks esemeteks.

Augusti viimasest nädalast on meie **uueks** kooskäimise ruumiks Vormsi Põhikooli käsitööklass (esimese korruse keskmine klass). Käsitöötunde põhikoolis annab Ene Rand. Loodame Vormsi Põhikoolis käivitada Vormsi traditsioonidest lähtuva käsitöö ainekava ja seda ellu viia koostöös Vormsi Käsitööseltisiga. Loodan väga, et Vormsi koolitüdrukute ja Käsitööseltsi liikmete vahel, kes nüüd ühte ruumi ja ka käsitöövahendeid jagavad, saavad olema soojad, teineteist innustavad ja inspireerivad suhted.

Soovin, et meie koostöö saab olema kui **traditsiooni järjepidev jätkumine**, mis on ka meie seltsi põhikirjas üks olulisi punkte.

Sügise tegude hulka kuulub kindlasti **Mardilaadaks** valmistumine ja seal osalemine. **Mardilaat** toimub Saku suurhallis 06.-09. novembril 2008. Laada aastateemaks on **tikkimine** ja keskseks maakonnaks Tartumaa. Tikkimise teema on Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu (ERKL) aastateema 2009 ja kannab nimetust **eesti-oma-kiri**. *Kiri* ja *kirjama* on vanemad eestikeelsed sõnad, mis on tähendanud mingi pinna *kirjaga* katmist ehk tänapäevaselt *tikkimist*. Sõna *kiri* hõlmab endas laiemat sisu kui tikkimine.

Oma kevade ja suveplaanidesse loodame mitmete teiste tegevuste kõrvale sättida ka kangakudumise kursuse.

Vormsi käsitööseltsi tegevjuht

Kristina Rajando

Vormsi kannel ehk talharpa

15.-17. augustil oli vormsilastel võimalik Vormsil õppida talharpa mängu. Õppetegevus oli seotud August Pulsti Õpistu (<http://www.folk.ee/opistu/et/Tutvustus>) viiuli- ja talharpa/hiiukandle suvekooliga, mis toimus EELK Vormsi koguduse pastoraadis.

Tutvusime talharpa ajaloolise kujunemisega, erinevate mängustiilide ja mängijatega; õppisime tundma talharpa ehitust ja eripära heli tekitamiseks.

Loomulikult õppisime ka vanu vormsipäraseid lusti-või laulumänge *leike* nii laulma kui ka talharpal mängima. Kõrvuti vormsilastega oli pillihuvilisi tulnud mujaltki Eestist, kokku 24 inimest. Vormsilastest osalesid kursusel: Eidi Leht, Elle Puurmann, Age Kõiveer, Uku ja Lee ja Kristina Rajando, Karl Kokk, Malle Hokkonen, Yngve Rosenblad, Johanna Mürisepp, Marju Tamm. Õpetajad Sofia Joons (talharpa, viiul), Karoliina Kreintaal (talharpa, viiul) ja Janne Tamm (talharpa) olid väga kannatlikud ja lihtsamad lood said selgeks ka need, kel igasugune varasem pillimängukogemus puudus. Õppepäevade sisse mahtus üks jutuvestmise, muusika-, laulu- ja tantsuõhtu. Meie tegevust uudistama ja õhtut rikastama olid tulnud jutuvestja Piret Päär, muusikud Anu Taul, Tarmo Noormägi ja Juhan Suits.

Talharpa (hiiukannel, poogekannel,

hiurootsi või Vormsi kannel) taoliste pillide ajalugu ulatub 11. sajandisse. Tõenäoliselt on pilli päritolupaigaks Briti saared, kus see on muutunud näppepillist (lüüra) poogenpilliks. Seal arvatakse pill olevat rännanud Shetlandi saarte ja Norra kaudu Rootsi, edasi Eestisse ja Soome. Eestisse jõudis pill rootsi talupoegade ja kalurite vahendusel, kes 13.-14. sajandil Eesti rannikualadele ja saartele elama asusid.

Pilli, mida mängisid Vormsi saare ja Noarootsi eestirootslaste eeskujul mõned naaberkihelkondade eestlased, on nimetatud hiiu kandleks.

Talharpa eesliide on vormsimurdeline vorm *tal* rootsi sõnast *tagel* (hobusejõhv), millest on keeratud pilli keeled. *Harpa* on vana skandinaavia keelte sõna, mille all on mõeldud igasugust keelpilli ja selle mängimist; seda on peetud lausa muusikainstrumendi sünonüümiks.

Vormsirootslased pidasid talharpa't oma rahvapilliks ning sellel on olnud keskne roll nende pulmapidustustel tantsumuusika kujundajana. Tuge oletusele, et eestirootslastel juba siia tulles talharpa kaasas oli, annab selle pilli lugude võrdlus vanade eestirootsi lauludega, kus nad enamasti langevad kokku vormilt, taktimõõdult ja meloodiajooniselt, need laulud aga on lähedases suguluses skandinaavia vanemate luulevormidega.

Muusikateadlane Otto Andersson käis tudengist stipendiaadina 1903-1904 aastal eestirootsi aladel välitöödel, mille põhjal tekkis tal suurem huvi Vormsil nähtud pilli vastu. Huvist kasvas välja rootsikeelne väitekiri "Stråkharpán" (stråk rootsi k poogen), mis ilmus raamatuna aastal 1923. Andersson kogus eestirootsi aladelt 86 pilliviisi, milledest 30 oli mängitud Vormsi talharpal: noodistatud sai Borrbý küla pillimeestelt Hans Renqvistilt 20 ja Anders Ahlströmilt 10 viisi.

Loodan, et taasalgatatud talharpa mängimise traditsioon jätkub. Võimalusi pillimänguga edasi tegelda on eeloleval sügisel mitu:

Sügisel koolivaheajal toimub talharpa meisterdamise laager Vormsi Põhikooli tööõpetuse ruumides. Kõrvuti pilli meisterdamisega on võimalik Sofia Joonsi õpetusel pillimängu õppida. Täpsem info: Age Kõiveer.

2.-5.oktoobril Viljandi Pärimusmuusika Aidas toimub rahvusvaheline talharpa tüüpi pilli mängijate kokkutulek. Programmis: Programmis muusika ja tantsu õpitoad, lugude vahetamine väikestes gruppides, loengud jne. Üks päev on pühendatud Vormsi saare lugudele ja vanade rannarootsi tantsude õppimisele. Täpsem info ja registreerimine: <http://www.folk.ee/opistu/et/Kursused/Kursused-sugisel-2008/Talharpa-2008>

Kristina Rajando

Isetehtud talharpa omanik ja vastne talharpamängu õppija

Kasutatud kirjandus:

Sildoja, K. Uus vana poogenpill. – Muusika 5/2003.

Eesti rahvapille. 2007.

Üheksas laagrisuvi – loomalaager

29. juunist kuni 4. juulini täitus lasteaias mänguväljak taas poolesaja laagrilisega. Arvult üheksas, Libatse – Vormsi ühine laagrisuvi oli seekord pühendatud Vormsi loomadele. Laagripäevade jooksul oli võimalus näha ja oma käega katsuda veiseid, lambaid, hobuseid, muu hulgas ka loomaomanike vastupandamatult armsaid koeri ja nende kutsikaid. Kohtumistel loomaomanikega said laagrilised ülevaate nähtud loomade iseloomust, nende harjumustest, saarele saabumise loost. Saadi teada, et just nimetatud loomad on parimad saare maastikuhooldajad. Toimus ka kohtumine kogenud jahimehega, sest ka ulukitel on oma kindel koht saarel. Lisaks teooriale sai ka väikest praktikat – koristati kuivanud kadakaid, õpiti kasutama kedervart, meisterdati villalambaid. Alati oodatud suursündmus on traditsiooniline jalgpallilahing laagri

ja saare meeskonna vahel. Kord on edu saatnud laagripoisse, kord saare mehi. Seekord läks võit küll Vormsi meeskonnale, kuid mõlemad võistkonnad pakkusid publikule väga vaatamängulise ja kaasahaarava esituse. Ühe korraliku laagrielu juurde kuulub kindlasti laagriliseks ristimine, hommikune rivistus ja võimlemine, õhtune lõkkel vorsti „sussutamine“, ööhäire, kroonikapidamine, telgikontroll... Seekordne lõpušõu *Loomalaululahing* väärinuks lausa laulupeo nime – see kujunes ülimalt spontaanseks ja vallatult emotsionaalseks. Viimane laagripäev saabub alati liiga ruttu ja seegi kulub vaid asjade kokkupakkimisele, kokkuvõtete tegemisele ja autasude jagamisele ning sadamasse väntamisele. Enne lõpetamist jääb alati vaevama küsimus – mis teema küll järgmisel aastal on ...

IX Libatse – Vormsi suvelaagri korraldajate siiras tänu:
Vormsi Vallavalitsus;
Keskkonnainvesteeringute Keskus; kokad - Gerda Piirsalu, Ilona Urv;
loomakasvatavad - Ahto Kokk, Elle Puurmann, Olavi ja Merike Raitolehto;
Vormsi ratsamatkad - Maaja Puurmann, Kadri Sukko;
Vormsi jahiselts - Ellen Järv, Ants Valm;
Vormsi käsitööselts - Kristina Rajando;
Vormsi tuletõrjekomando ja Maie Mitsurina;
abilised ja toetajad - Eero Raun, Alla ja Velli Lääts, Eedik Kisler, perekond Streng.

Laagri korraldajate nimel
Jana Kokk

Natura 2000 alade määramisest tulenevate kulude ja tulude hindamine Vormsi saare näitel

Kaks aastat tagasi tegi Vormsi saarel oma uurimustööd Tallinna Tehnikaülikooli Majandusinstituudi tudeng Madli Ohaka. Paljud saare inimesed kohtusid temaga ja vastasid uurimustöö ankeedi küsimustikule. Uurimustöö tulemusena valmis magistritöö (TTÜ, 2008). Alljärgnevalt sellest kokkuvõte.

Kuna loodusel pole turuhinda, siis tihti arvatakse, et ka väärtus puudub, see viib aga looduskapitali raiskamise ning kahjustamiseni. Võimaldamaks tulevastel põlvedel samamoodi loodust nautida nagu tänastel, on üle maailma loodud hulgaliselt eritüübilisi looduskaitsealasid, mis aastal 2006 hõlmasid ligi 20 miljonit ruutkilomeetrit. Euroopa Liidu (EL) looduskaitse alustala, Natura 2000 võrgustik, hõlmab ligi 15% kogu EL pindalast.

Traditsiooniliselt on looduskaitset oldud arvamisel, et looduskaitse kvaliteedi halvenemine on inimese süü ja ainuke võimalus järelejäänud kaitsta on inimene välja tõrjuda, piirata ala nõ keelutsooniga. Kohalikud elanikud, kes on aastasadu harjunud ala mitmesugustel eesmärkidel kasutama, ei saa seda järsku teha ning saamata tulu ei kompenseeri keegi. Kui tehakse tasuvusanalüüsi uuringuid, siis tihti kõrvutatakse kaitseala loomise ning haldamise kulud üleriigiliste või lausa laiema piirkonna tuludega. Tulude leidmiseks kasutatakse tingliku hindamise meetodit, kus luuakse hüpoteetiline turg ja küsitakse inimeste maksevalmidust antud hüvise eest, või uuritakse turistide reisikuluseid ning nende agregeerimisel leitakse alade väärtus. Tulemused näitavad, et

tulud ületavad kulusid, järelikult on tegu tasuva investeeringuga. Lugeses erinevat teaduskirjandust leidsin, et väga harva on kaitsealade loomise kulude-tulude uuringutes neid vaadeldud kohaliku elanikkonna aspektist, millised on nende kulud ning tulud, ja otsustasin asja uurida Vormsi saare näitel võttes võrdlussituatsioonideks Vormsi ranniku Naturaga ning ilma. 2006. aasta sügisel jõudsin rattaga kenasti Vormsisse kohale. Küsimustikku ettevalmistades ning inimestega rääkides sain aru, kui väike tegelikult Vormsi on, ja kui vähe on informatsiooni asjadest, mille kohta miskipärast rohkemat eeldasin.

(järg lk 7)

(algus lk. 6)

Alguses inimestega vesteldes ja küsimustikku kavandades tundus, et Natura on kõigile Vormsil kahjulik ja vastumeelt. Kuid tasapisi külast külla sõites ning erinevate inimestega rääkides oli lõpp-pilt siiski teine. Ilmselt mängis siin kaasa palju see, et piiritlesin mõjutatud isikute ringi kohalike aastaläbi elavate kodumajapidamistega. Enamusel neist ei olnud oma maal Naturat ja seetõttu ei leitud Natura tulekul üldse mõju olevat pere heaolule. Natura tuleku rannikule sidusin stsenaariumiga, kus rannikualad tehakse korda ja merevaade taastatakse, liigiline mitmekesisus kasvab, kuid rannale ehitamine ning majandustegevus on keelatud. Kui inimesed seda väärtustavad ja see nende heaolu tõstab, siis on see nende tulu. Kulude poole pealt uurisin, mis jääb Natura tõttu saamata/tegemata ehk majandustegevuse terminites alternatiivkulu. Nii mõnedki vastanud ütlesid, et Natura on kahjulik, kuid küsides täpsemalt, mis jääb rahaliselt saamata, siis seda ei osatud öelda. Seetõttu on saamata tulu kuluna arvestatud tinglikke mahte ja hindu, mis ei pruugi reaalsusega täielikult kokku langeda. Uuringu tulemusena tuvastasin, et plaanis oli ehitada kámpinguplats bussitäiele rahvale, mida Natura tõttu teha ei saa ja Hullo lahe ümbruses 10 ha poolehektarilisteks kruntideks jaotamine, milles kuluna arvestasin saamata maamaksu. Viimase arvestatava kuluna on roolõikusest saamata tulu, kuna looduskaitse seisukohast on roo mahalõikamise viis ja aeg rookatuste tegemiseks vajaliku roo varumisega võrreldes erinev. Võib-olla jäi küsitlusest välja veel mõni oluline plaan või saamata tulu. Minu retsensent aga ütles, et taolistes nn alternatiivkulu arvutustes võetakse peamiselt arvesse reaalselt saamata tulu, mitte veel ehitamata hüpoteetilise projekti tulu, seega võib kámpinguprojekti tasuvusanalüüsist välja jätta.

Tulemustest – küsitlesin 35 kodumajapidamise esindajat, 68% oli nõus maksma Naturaga seotud rannikukvaliteedi ja loodusliku

mitmekesisuse tõstmise eest. Teoreetilise alusena on maksevalmidus väärtuse mõõt ehk ranniku paranemisest tulenev heaolu muutus. Sama summa mujal kasutades annab sama suure heaolu kasvu. Maksevalmiduse mediaan on 350 krooni aastas kodumajapidamise kohta, kus makseviisiks oli aastane sissemakse Vormsi fondi, mis ranniku korrashoidu panustaks. Summa on üllatavalt suur, arvestades, et aastaid tagasi Üllas Ehrlich poolt läbiviidud poollooduslike alade hindamine terve Eesti uuringus andis tulemuseks mediaani 65 krooni ühekordse maksena. Maksevalmidust positiivselt mõjutab sissetulek, haridus, pere suurus, sugu (naised enam) ning teadlikkus Naturast. Negatiivselt mõjutab vanus – mida vanem, seda vähem. Kulude jaotust mõjutab Natura ala olemasolu oma maal, plaanid ja investeringud tulevikuks, ala kasutusvaldkond (mõnes kohas ei saagi midagi majanduslikku arendada ja Natura tulekuga kaob maamaks sellelt nõ kasutult alalt), maa omamise eesmärk (kas elamiseks või äritsemiseks) ning piirangute suurus ja liik. Välitööde ajal 2006. aastal ei olnud Natura piirid veel kinnitatud ja oli palju segast piirangute ning tingimuste asjus. Just teadmatus oli oluline aspekt negatiivsete meeolelude korral.

Huvitav oli see, et küsitletavad suhtusid väga positiivselt Natura alade hooldustöödesse kaasamise, kuid küsimusele, kas nad seda juba teevad, vastas enamuse ei. Peale vabatahtliku töö oldi nõus panustama ka tasuta või osaliselt tasustatava vahendite ja materjalide andmisega. Seda informatsiooni võiksid looduskaitsetöötajad küll kasutada. Ka näitavad uuringud, et teadlikkuse kasv kasvatab ka väärtustamist.

Tulemused arvestasin 20 aasta peale ning Natura mõju praegune nüüdisväärtus (tulud –kulud) on - 146 947 krooni ehk tõestatud sai hüpotees, et Natura mõjutab kohalike elanike heaolu negatiivselt. Kulused kandsid ainult üksikud. Inimeste hulka vaadates pidasid enamik Naturat Vormsile mitte kahjulikuks, vaid pigem heaolu tõstvaks. Kahjulikku mõju omab see vastajate arvates maa hinnale ning ehistustegevusele. Kui

Natura toob rohkem loodusturiste, siis need on elanikele vastuvõetavamad kui nn läbuturistid. Turistide arvu kasv mõjutab heaolu aga negatiivselt.

Algselt oli plaanis koha peal läbi viia ka uurimus turistide hulgas, kasutades reisikulude meetodit koos tingliku hindamise meetodiga. Seal tahtsin uurida, kui palju turistid oleksid nõus Naturaga (ehk Vormsi puhul ranniku ning poollooduslike aladega) seotud kaupade ja teenuste eest maksma. Samaladne Šoti uuring näitas, et üle 80% turistidest on huvitatud nende ostmisest (Natura alaga seotud kaardid, brošüürid, matkarajad, särgid jne). Seeläbi oleks võimalik Vormsi looduse väärtust kapitaliseerida ning kohalike elanike heaolu ka parandada. Loodatavasti on tulevikus seda uuringut võimalik läbi viia.

Kokkuvõtteks võin öelda, et see september/oktoober 2006 Vormsis rattaga mööda metsateid külast külla sõites, sügiseselt värvilised vaated, imelised hetked rannal päikeseloojanguga, rahu ja vaikus viisid mõttele, et vormsilased istuvad niiõelda kullahunniku otsas. Kui iga eestlane maksaks Vormsi fondi 1 krooni aastas, et seda väärtust säilitada ja rannikuid mitte täis ehitada, siis oleks kohaliku kogukonna kuld kaetud, sest kuigi ka nemed saavad tulu ilusast vaatest, on need poollooduslikud alad ning rannikud kogu Eesti rahva rikkus. Natura alaks valituna aga ka kogu Euroopa Liidu rikkus.

Olen tänulik kõigile Vormsi armsatele inimestele, kes leidsid aega ja soovi vestelda ning küsimustele vastata. Vormsi on ja jääb mu südamesse ning loodetavasti saan kunagi teile omalt poolt midagi tagasi anda. Tegelikult on välitööde tulemusel kogunenud informatsiooni palju rohkem, kui siin ülevaates anda jõudsin. Kindlasti jätkan aga Eestimaa looduse väärtuse leidmist ja uurimist majanduslike meetoditega, sest see on Euroopa mõistes defitsiitne kaup, nagu ütleb Üllas Ehrlich, sellest sügisest mu doktoritöö juhendaja.

Madli Ohaka, MSc
Tallinna Tehnikaülikool, 2008

Pool-looduslike koosluste hooldamise küsitlus

Sel kevadel viis Eesti Maaülikooli maastikukaitse ja –hoolduse eriala magistrant Rainer Persidski oma uurimistöo raames läbi ankeetküsitluse, mille eesmärgiks oli välja selgitada maaomanike hoiakud ja motiivid pool-looduslike koosluste hooldamisel ning leida hoiakuid mõjutavad tegurid. Kokku osales küsitluses 89 vastajat: 44 Mandri-Eesti ning 45 Lääne-Eesti saarte uuringualalt sealhulgas ka Vormsilt. Alljärgnev on Raineri töö, milles võrreldakse Mandri-Eesti ning Lääne-Eesti saarte uuringuala vastajate seisukohti, **põhitulemused ja järeldused**

Küsitluses osalenud inimeste hoiakud seoses pool-looduslike kooslustega on positiivsed, kusjuures üldjuhul ongi Mandri-Eesti ja Lääne-Eesti saarte maaharijate hoiakud küllaltki sarnased. Vastajad peavad oluliseks pool-looduslike koosluste säilimist ning selle nimel tehakse ka ise tööd – motivatsioon püüdnud koosluste hooldamiseks on suhteliselt kõrge. Kui vastajatelt küsiti avatud küsimuse vormis isikliku motivatsiooni kohta, siis tulemustes omas kõige suuremat osakaalu üldistatud vastusekategorია „traditsioon ja püüdnud koosluste hooldamiseks“ (Mandri-Eesti uuringuala puhul 28%, Lääne-Eesti saarte puhul 36% vastustest). Oluline on lisada, et ka teiste küsimuste puhul pidasid Lääne-Eesti saarte vastajad traditsiooni ja püüdnud koosluste hooldamiseks kui Mandri-Eesti vastajad. Isikliku motivatsioonina on küllaltki olulised ka maastike korrashoid ja maastiku ilu. Erinevate mittemateriaalsete väärtuste kõrval on ikkagi tähtsad ka püüdnud koosluste hooldamiseks makstavad toetused (vastavalt 20% ja 12% vastustest). Etteantud vastusevariantide puhul pidasid aga mõlema uuringuala vastajad kõige olulisemateks motiveerivateks teguriteks maastiku ilu, rahalisi toetusi ja looduslikku mitmekesisust.

Kuigi vastajad teavad ja hindavad erinevaid pool-looduslike kooslustega seotud väärtusi, siis

reaalses tegevuses ei pruugita alati juhinduda teadlikult erinevatest väärtustest. Näiteks võib eelneva asjaolu iseloomustamiseks tuua bioloogilise mitmekesisuse aspekti: seda peetakse küll väga oluliseks, kuid ainult üksikud vastajad nimetasid seda konkreetselt isikliku püüdnud koosluste hooldamise põhjusena. Paljud vastajad käsitlevad nende koosluste hooldamist aga lihtsalt kui ühte osa talu põllumajanduslikust tegevusest (mõlema uuringuala puhul 18% vastustest). Kui traditsiooniliselt on püüdnud kooslustelt saadav hein leidnud kasutamist talu tootmises, siis tänapäeval puudub heinal eelkõige loomapidamise vähenemise tõttu piisav kasutus. Küll on aga eelkõige Lääne-Eesti saarte uuringuala vastajate jaoks oluline materiaalne tulu karjatamine.

Isegi kui motivatsioon pool-looduslike koosluste hooldamiseks võib olla kõrge, siis sageli esinevad mitmed erinevad, aga omavahel seotud probleemid ja takistused. Mandri-Eesti uuringuala puhul on isiklikult probleeme (takistusi) kogunud 75%, Lääne-Eesti saarte puhul aga 62% vastajatest. Mandri-Eesti vastajate puhul omas kõige suuremat osakaalu üldistatud vastusekategorია looduslikud tegurid (35% vastustest), Lääne-Eesti saarte puhul aga bürokraatia ja toetusüsteemi korraldus (56% vastustest). Etteantud vastusevariantide puhul hindasid mõlema uuringuala vastajad kõige olulisemate raskendavate (takistavate) teguritena järgmisi tegureid: „bürokraatia toetuste taotlemisel“, „kulud on suuremad kui tulud“ ning „väikesed rahalised toetused“.

Kuigi toetused on oluline motivatsioon pool-looduslike koosluste hooldamiseks, siis enamasti ei käsitleta toetusi kui suurt tuluallikat, vaid need on vahend püüdnud koosluste järjepidevaks hooldamiseks. Enamiku vastajate jaoks on pool-looduslike koosluste hooldamiseks makstavad toetused väga olulised või olulised, toetuste määrad aga

piisavad või väikesed. Püüdnud koosluste hooldaja peab arvestama sellega, et nende alade hooldamine on kulukam ning majanduslik tulu ei ole nii suur kui kultuurrohumaade puhul. Siinkohal ongi oluliseks abinõuks toetused, mis aitavad vähendada hooldamisega seotud kulusid. Tahe töö tegemiseks ehk püüdnud koosluste hooldamiseks peab olema ikkagi hooldajapoolne. Kui töö hinnad tõusevad aga pidevalt, siis samamoodi peaksid suurenema ka toetuste määrad. Vastajate arvates võiksid toetused olla keskmiselt 1000–1500 krooni võrra suuremad praeguste toetuste määradest. Toetuste järjepideva maksmise tähtsust näitab aga ka see, et mõlema uuringuala puhul valis üle 20% vastajatest vastusevarianti, mille järgi toetuste puudumisel või lõppemisel ei hooldaks nad enam enda valduses olevaid püüdnud kooslusi.

Vaatamata mitmetele erinevatele probleemidele (nt bürokraatia, hooldamistehnika puudumine, majanduslikult mittetasuv tegevus jmt) hooldavad vastajad päris suuri pool-looduslike koosluste alasid. Seetõttu peaks hooldajatest mittesõltuvad probleemid viima miinimumini: kui negatiivsed tegurid ületavad positiivseid, siis suure tõenäosusega lõpetavad paljud hooldajad lihtsalt nende koosluste hooldamise (see oht on nii suurte kui ka väikeste alade hooldajate puhul). Pool-looduslike koosluste järjepidevaks hooldamiseks on vajalikud pikaajalised ning läbimõeldud toetuskeemid, mis tagaksid ka hooldajatele suurema kindlustunde. Seega on jätkuvalt kõige olulisem ikkagi riigi ning reaalsete hooldajate vaheline koostöö, sest ainult niimoodi on võimalik edukalt kaasa aidata nende koosluste kaitsmisele ja säilimisele.

Rainer Persidski

Eesti Maaülikool, 2008

Vormsi maastikukaitseala maastikuhoolduskava

Ei ole uudis, et Vormsi peamisi maastikulisi probleeme on võsatumine ja randade täiskasvamine. Põhjused on samuti üldteada – püsielanike ja sh eriti talupidajate vähesus ning kariloomade väike arv. Selle taga omakorda saare ajalugu – rannarootslaste sõjaaegne väljaränne, kolhooside moodustamine, nõukogude põllumajandus ning viimase 15 aasta murrangud majanduses, mille tõttu praegune talumajandus Vormsil on stabiilsusest ja tasuvusest üsna kaugel. Maade kasutamist põllumajanduses raskendab ka maaomandi suur killustatus ning väljaspool saart elavate maaomanike suur arv.

Maastikuliseks probleemiks võib peatselt kujuneda ka suvilaasustuse laienemine aladele, kus varem elamuid pole ehitatud. Uued ehitised peaks sobitama maastikku nii, et maastiku väärtus seeläbi ei kahekseks. Samuti oleks hea järgida traditsioonilisi ehitusvõtteid ja –mahtusid.

Käesoleva projekti eesmärk on **Vormsi maastikukaitseala ja saare piiridesse jääva Väinamere hoiuala maastikuhoolduskava koostamine.**

Erilise tähelepanu all on kaitsealale jäävad poollooduslikud alad (niidud), kuid käsitletakse ka saart tervikuna, sealhulgas külatumikuid ja neid ümbritsevad põllualasid.

Projekti algatas Riiklik Looduskaitsekeskuse Hiiu-Lääne region (LKK) ning rahastab SA Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK). Maastikuhoolduskava koostajaks on maastikuarhitekt-konsultant Kristiina Hellström (agr. dr.), kellega LKK on sõlminud lepingu. Kava valmib novembri lõpuks 2008. a.

Maastikuhoolduskava on *Vormsi maastikukaitseala kaitsekorralduskavast 2004-2008* lähtuv detailsem maastikuanalüüs ja tegevuskava, millel põhineksid edasised:

- poollooduslike alade hooldus- ja taastamistööd;
- vaadete avamised ja muu maastikuhooldus sagedamini külastatavatel aladel;

- õpperadade väljaarendus loodushariduslikul eesmärgil.

Töö oleks koostatava *Vormsi maastikukaitseala kaitsekorralduskava 2008-2012* osaks.

Maastikuhoolduskava on samuti mõeldud nõuks ja abiks maaomanikele jt, kes soovivad hoida Vormsi omapära ning kujundada see praegusest veelgi kaunimaks ja elamisväärsemaks kohaks.

Hoolduskava on oma iseloomult **soovituslik**, kuid kokkuleppena kohalike elanike, looduskaitsekeskuse, vallavalitsuse ja keskkonnateenistuse vahel oluline dokument Vormsi saare edasise arengu suunamisel ja kavandamisel. Seega sobib see alusmaterjaliks nii üldplaneeringu, kui ka saare (külade) arengukava kaasajastamiseks.

Vormsi maastikukaitseala maastikuhoolduskava hõlmab järgmisi teemasid:

- Vormsi asustuse ja maastike kujunemine ajaloo;
- Vormsi põllumajandus- ja puhkemaastiku väärtused, probleemid ja võimalused täna;
- puisniitude, puiskarjamaade, kadastike jt niitude hooldus;
- vaated ja nende taastamine, matkaradade kujundamine;
- väärtuslike maastikuelementide hooldus;
- Suuremõisa hoonestus ja park;
- traditsiooniline taluarhitektuur ja taluaiad Vormsis;
- uued ehitised ja nende paigutamine maastikku;
- maastikuhoolduse korraldamine ja rahastamine.

Maastikuhoolduskava koosneb GIS-i põhisest plaanimaterjalist (Mapinfo) ning aruandest.

Kasutatav mõõtkava kaartidel: 1:50 000 kuni 1:15 000. Materjalid on projekti lõppedes saadaval nii paber kandjal (piiratud arvul) kui ka elektrooniliselt (saab vastavalt vajadusele paljundada CD-del).

Projekti raames toimuvad maastikuhoolduskava arutelud ja tutvustamine maaomanikele jt

asjaosalistele. Esimene teemat tutvustav koosolek toimus rootsi ja eesti keeles 30. juulil Vormsi koolimajas. Huvi rootslastest maaomanike seas oli suur ja neilt tuli mitmeid koostöö-ettepanekuid. Teine avalik arutelu oli Vormsi koolituskeskuses 29. septembril. Peamised küsimused, millele ootaks vastuseid Vormsi elanikelt ja maaomanikelt on järgmised:

- Millised kohad on Vormsi kõige ilusamad ja omapärasemad, ilma milleta Vormsi poleks Vormsi?
- Millised kohad on probleemsed?
- Millised on Vormsi maastikku kõige paremini või kõige halvemini sobituvad hooned?
- Mida saaks paremini teha nii maastikuhoolduse kui kaitse korraldamisel?

Teretulnud on ka igasugune info Vormsi ajaloo, maakasutuse ja maastike kohta, vanad fotod, kaardid jne, samuti muud ettepanekud ja arvamused, mis puudutavad maastikku, selle hooldust ja kaitset.

Võtke ühendust:

maastikuarhitekt-konsultant
Kristiina Hellström

Kristiina.Hellstrom@mail.ee

Tel 46 29132; 51 942047;

LKK kaitse planeerimise spetsialist
Elle Puurmann

elle.puurmann@lk.ee ,

elle@vormsi.ee

tel 4729430; 51 74811.

Borrby

Minu lemmikrand minu lemmiksaarel - see on Borrby rannik. Ääretult lummas-laiuv ning ka pisut petlik.

Mööda sipelgakäikudega ülekülvatud liivaseid käändradu kõndides aimub esmalt kõikjalt kivimürakatega palistatud rannaäärne. Sellele ligi pääseda aga polegi niisama lihtne kui esialgu arvata- läbi torkiva-kriipiva rannarohuriba ja kuivanud adruvallide kahlates avastad esiti rõõmsa õhinaga eest peene heleda liivaga rannariba, kuid vette astudes - oh üllatust! – selgub, et merepõhi on siiski salakavalalt kivine, libe ja torkiv.

Pärast pealelõunast suplust, mil vesi kõige soojem, astud loiult sulisevate lainevoogude vahelt tagasi kuumale liivale. On rambe ja palav õhtuveerand juuli lõpul, mil peale merekohina ning tuulesahina rohus ei kuuldu midagi.

Pisut hiljem juba hämarduvas kadastikus sobilikku laagripaika otsides leiad eest aina uusi üllatusi: eriilmelised samblatutid helehallist sametroheliseni, suured ringiaskeldavad sipelgad, sumisevad hiidpärnud ning muidugi hurmavalt hõnguvad lillakad nõmmeliivatee puhmad, mis mesilasi ja teisi meemaiaid enda juurde meelitamast ei väsi.

Kuhu siis panna telk, imestad endamisi ja otsustad ühtäkki päris ootamatult lageda taeva all sooja ja lühikese suveöö mööda saata.

Nüüd sõuabki lähemale ka öö tume vari. Tund-tunnilt jääb rannal valgust aina vähemaks, aga südasuve aegugi ei lähe ööd veel päris pilkaselt pimedaks.

Istud mereäärsele kivirünkale ja taipad äkki, kui siidvaikseks on vesi vahepeal jäänud. Ei ainsat värelustki kusagil. Ja idaperves hõõgub taevas! Sellelt ei saa enam pilku lahti! Säbrulised, vatjad pilved, millest kumab läbi loojuv päike, tekitades ebamaise värvide virvarri, kus roosa seguneb lilla, punane kollasega ning rohekad toonid põimuvad kirjeldamatul moel sinistega. Kõik see peegeldub siledalt meekarva merepinnalt imeselt tagasi. See oleks nagu kahe maailma- siin- ja teispoolsuse-kokkupuutepunkt. Või tõeluseks saanud impressionistlik maal, kuhu sina otse kohatul kombel kogemata ära oled eksinud...

Ainult sirtsud siristavad niiskuvas rohus valjult ning ennastunustavalt. Ja taamalt heinamaadelt tulvab ühes üksikute hõbejate udutupsudega sõõrmeisse meeletult meelikõitvat niidetud rohu hõngu.

Tahes-tahmata tekib selles määratus rahu istudes ja omi mõtteid mõlgutades tunne, et just see vaikne ööalgus, see uniste linnuhäältega mererand ja uinuv saar sinu ümber... See ongi õnn. Ja kui vähe selleks tegelikult vaja on!

Külli Kivi

Teated

Neljapäeval **23. oktoobril** kell 9.00 toimub koolituskeskuses kohtumine AS Haapsalu veevärk esindajatega.

Teemaks on **Hullo küla trasside ehitus ja veevärk.**

26. nov. - 19. dets. 2008 võtavad PRIA maakondlikud bürood vastu projektitaotlusi Eesti maaelu arengukava 2008-2013 meetmele 3.2 **Külade uuendamise ja arendamise.** Toetuse eesmärgiks on toetada maapiirkonna elukeskkonna ja kultuuripärandi säilitamist ning sotsiaalse infrastruktuuri arendamist läbi mittetulundussektori arendamise. Toetust võib taotleda mittetulundusühing, sihtasutus, maapiirkonnas tegutsev keskmise suurusega ettevõtja.

Täpsem info taotlustingimuste ja nõuete kohta http://www.pria.ee/riiklikud_toetused/kulade_uuendamise_ja/

Teabelehe väljaandja:

MTÜ *Läänerannik.*

Vormsi, Läänemaa

Telefon

47 32174

e-mail:

laanerannik@hotmail.ee

